

Урок української літератури в 9 класі

Тема уроку: Наталка як уособлення кращих рис української дівчини, яка відстоює людську гідність. Або в чому вічна проблема щастя. (За п'єсою І.Котляревського «Наталка Полтавка»)

Епіграф   Де згода в сімействі,
                    Де мир і тишина,
                    Щасливі там люди,
                    блаженна сторона...
                    І. П. Котляревський

Мета: у процесі опрацювання теми створити таку духовну атмосферу, яка ввела б старшокласників у світ головних героїв, їх мрії і прагнень, звернути увагу на авторські засоби розкриття цього світу; розвивати образно-асоціативне мислення, вміння самостійно робити висновки; виховувати творчу особистість, любов до українського слова.

Обладнання: презентація, ілюстрації до змісту твору, записи пісень, картина пам'ятника митцю в Полтаві, підручник з української літератури для 9 класу, текст твору, дидактичний матеріал (тестові завдання, картки), відеофрагменти.

Тип: урок – дослідження.

Перебіг уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація пізнавальної діяльності

1.Слово вчителя.

1 слайд («Наталка Полтавка»)

- Сьогодні ми мандруємо з вами Полтавщиною. Там, де тиха Ворскла чарує своєю красою. Скільки бачила вона бід і радості, злотиhi і щирості, довіри й обману, горя і щастя. Скільки раз людські почуття виливалися у вічні пісні, що несла вона у далеч разом із вітром.

(Звучить пісня « Віють вітри, віють буйні»).

- Можливо, саме цю пісню почув І. Котляревський, коли тихими вечорами писав свою «Наталку Полтавку», пригадавши щось своє, давнє і болюче.

- «Думка-речення». Як ви охарактеризували б п'єсу?

2 слайд

- « Наталка Полтавка» – твір про...

(Твір про вибір між почуттями та достатком, вибір, який робить кожен у своєму житті.)

- 3 слайд

Мета уроку:

заглибитися у світ головних героїв, їх мрії і прагнення;

Через авторські засоби розкрити й осягнути душевні переживання

персонажів п'єси.

III. Оголошення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель: Як, на вашу думку, пов'язується назва теми уроку з твором

І.Котляревського?

4 Слайд

Епіграф уроку :

Де згода в сімействі,

Де мир і тишина,

Щасливі там люди,

блаженна сторона...

IV. Сприймання й первинне усвідомлення нового матеріалу.

1. Складання асоціативного ряду до слова *щастя*.

(блаженство, радість, здоров`я, любов, доброта, ніжність, турбота, добробут...)

5 слайд асоціативного ряду до слова *щастя*.

Учитель: - У чому *щастя*?

У чому споконвіку бачили щасливу українську родину?

(у здоров`ї сім`ї, у хороших дітях...)

2. Мікрофон

Як виховували дітей, чому навчали з дитинства?

Як виховували матері дівчат?

6 слайд

Розповідь учениці. В усіх родинах був непорушний звичай: уставши вранці, дівчина мусила насамперед розчесати волосся і заплести косу. Здавна вважалось найбільшим недбальством братися за будь-яку роботу чи сідати за стіл з розпущеною косою. Про таких казали: «У неї на голові сорока гніздо звела», «У неї в косах сім чортів кублилося»

Споконвіків дівоча коса була своєрідною ознакою охайності. Вважалось, що юнка, яка стежить за волоссям, буде гарною господинею – чепурною, працьовитою. Тому матері особливо старанно привчали дочок до охайності. Перш ніж з`явитися на людях, дівчина ретельно опоряджала косу, бо знала традиційний закон: «Яка коса – така й краса», «Подивись на косу, а подумай про її господиню». Дівоча врода у поєднанні із вродою душевною – ось що найбільше цінувалось в українських дівчатах.

7 слайд

- Який хлопець користувався повагою?

Розповідь учня. Хлопці по-лицарськи ставилися до дівчат та наречених. Вони люб'язно розмовляли з дівчатами, жартували; вважалося непристойним, коли хлопець і дівчина відокремлювалися від громади. Здавна вважали, що юнак, який відвідує оселю дівчини, має з нею одружитися. Батьки наказували сину: «Якщо думаєш брати, то ходи, а якщо ні – не сором нас і дівчину». Осоромити, осміяти, пустити лихий поголос – норми народної моралі, за допомогою якої ці вчинки засуджувалися. Тому й казали: «Мораль чиста – краще всякого намиста». Народна мудрість застерігала: не переступи межу дозволеного. Інколи дівчина виявляла свою незалежність, рішучість. І закінчувалося це ганьбою. Існує народний вислів: «Наруга над косою». Це стосується дівочої честі. Дівчина, яка не зберегла її, втрачала право носити косу. Дуже часто її відрізали, голову обмазували смолою і виганяли дівку на вулицю. Голову вона покривала хустиною, і в народі її називали покриткою.

3. Колективна характеристика

- **Учитель:** Отже, центральний образ Наталки. В особистій долі якої відображена доля бідної селянської дівчини того часу.

8 слайд

-Духовний світ Наталки. Охарактеризуємо цей образ із

3 сфер:

- **Раціональної**
- **Почуттєвої**
- **Вольової**

(3 команди виконують завдання -3 хв.)

9 слайд (Наталка)

- Захист команд

Учитель:

Чи змінився, на вашу думку, за майже два століття ідеал жіночої краси?

Що різнить і що об'єднає Полтавку з нашими сучасницями?

10 слайд   **Пісня** – то душа

- Кажуть пісня – то душа.

Яку роль виконують пісні в творі?

11 слайд

Повідомлення учня _____

4. Колективне дослідження.

Хто із героїв прагне бути щасливим ?

(Складання разом з учнями любовного трикутника.)

Наталка

Возний

Петро

Запитання:

Що є щастя для Наталки, Возного, Петра?

Як тісно переплелися їх долі, і лише від них, від щирості їхніх душ, залежить щастя. А які вони ті душі ? Що в них більше – щирості чи розрахунку ?

5. Робота у групах.

Завдання для груп.

12 слайд (1 хв)

13 слайд

- Дослідити душу героїв через пісні.

1 група. Дослідити душу Возного через його пісні (№ 2, 6)

2 група. Дослідити душу Петра через його пісні (№ 13, 15, 16).

3 група. Дослідити душу Наталки через її пісні (№ 1, 3, 8, 11, 19).

(Обговорення у групах 3 хв.)

- **Дослідження через пісні образу Возного.**

(Обґрунтована відповідь першої групи.

14 слайд

- А чи щире кохання Возного ?

- **Дослідження через пісні образу Петра.**

15 слайд

(Обґрунтована відповідь другої групи).

Важливою є роль пісні також у характеристиці Петра. Пісня «Сонце низенько...», з якою він вперше з'являється на сцені, розповідає про його вірну любов до Наталки, їхнє щасливе минуле. У наступних піснях («У сусіда хата біла...», «Та йшов козак з Дону») парубок нарікає на долю, що принесла йому стільки страждань. Смуток, який звучить у цих рядках, викликаний тим, що Петро боїться втратити Наталку: юнак дізнався, що її збираються видавати заміж за іншого. Пісні Петра також яскраво демонструють м'якість його вдачі: він воліє нарікати на лиху долю, аніж боротися за своє щастя.

- **Дослідження через пісні образу Наталки.**

Слайд 16

(Обґрунтована відповідь третьої групи).

Увага звертається на деталі: «билинка», що символізує самотність, незахищеність; «полетіла б я...» - уособлення себе з пташкою підкреслює духовну висоту, а те, що « крил я не маю» - ті обставини, в яких опинилася дівчина; « чесного роду» - найвища ознака характеристики людини для героїні, багатство для неї стоїть набагато нижчому щаблі; «кого раз полюбить...» - вірність; «вода каламутна» - так передається нещирість почуттів до Возного, вимушеність їхніх стосунків; «спаси мене...» - пошук свого захисника; нелюбов для неї асоціюється зі смертю. Через усі пісні проходить тема нещасливої долі внаслідок жіночої незахищеності.)

Роль пісні в п'єсі полягає насамперед у характеротворенні. Наприклад, пісні Наталки («Віють вітри, віють буйні», «Видно шляхи полтавські...», «Ой мати, мати!...», «Чого ж вода каламутна...», «Ой я дівчина Полтавка...») увиразнюють її образ, розкриваючи щоразу якусь нову рису її натури. Уже із самих пісень можна зрозуміти, що Наталка — дівчина шляхетної вдачі, роботяща й розумна, яка щиро кохає свого Петра і тужить за ним.

6. Бесіда.

Учитель: - Що для Наталки є *щастя* ?

(« Жити люб'язно і дружно, бути вірними до смерті і помагати одно другому».)

- Чи була б вона щаслива з Возним ? Чому ? Щоб вона втратила ?

- Чому Наталка згоджується на одруження з Возним ?

7. Інсценізація _____

Наталка: « Я покоряюсь вашій волі,...перенесу своє горе, забуду Петра і не буду більше плакати».)

- Це були слова до матері, а що ж було на серці допомагає зрозуміти внутрішній монолог, бо з собою можна бути щирою.

Слайд 17

V. Рефлексія. Підсумок уроку.

1. - Метод РОФТ (роль, отримувач, форма, тема).

Котляревський

Сучасні Дівчата

Полтава

Учитель: - Твір починається і закінчується піснею Наталки.

Слайд 18 (Звучить пісня « Ой я дівчина Наталка»)

Учитель: Чи випадкова вона у творі ?

Моніторинг. Які істини відкрив для вас письменник? Як розв'язати вічну проблему щастя?

Учитель: І. Котляревський своїм твором довів : хочеш бути щасливим – будь ним.

Слайд 19 Фон - Фільм

2. Виразне читання

Вірш - звертання Наталки Полтавки до сучасної молоді

(читає учениця)

Живіть з думками про добро,
І вірте у щасливу долю.
Даруйте людям лиш тепло,
Та не згубіть при цьому долю.
Своїх надій не покидайте,
Мрійте, вірте і кохайте.
Любов прийде до вас лиш раз,
То бережіть її всякчас.
Блиск золота, монет, прикрас,
Запалить серце лиш на раз.
І спалить душу, почуття,
Взамін забере все життя.
Любов і вірність прославляйте,
Цноту і скромність величайте
Живіть, надії сподівайтесь,
І мрій своїх ви не цурайтесь.
У кожного своя є мрія,
Своє бажання, свій секрет.
І той його лише долає,
Хто всі зусилля прикладає.

3. Асоціативне малювання

Учитель:

Вінок для української дівчини був оберегом, символом.

Тож давайте вплетемо свої слова у вінок – вплетемо **щасливі стрічки**.

(червоний – колір любові, пристрасті

зелений – спокій у родині

жовтий – сонця, тепла в серці

синій – колір добробуту

фіолетовий – колір загадковості, чарівництва

блакитний – легкість, (йдіть легко по житті)

білий – ніжності, щирості, чистоти (нехай чистими будуть ваші помисли

рожевий – радості оптимізму).

V. Підсумки уроку.

1. Слово вчителя.

- У чім же ця сила п'єси, в чім її чаруюча краса?

В простоті, в правді і найголовніше – в любові автора до свого народу,
в любові, котра із серця Івана Петровича перейшла на його утвір.

І. Карпенко – Карий

2. Складання сенкану

Робота в групах

- Ви вмiєте складати сенкан, тому пропоную Вам скласти сенкан на теми: «Сім'я», «Наталка», «Щастя».

VI. Домашнє завдання.

Створити символічний портрет героя, якого досліджували.

Скласти тестові завдання у форматі ЗНО.

